

Oriënt

50 jaar volksdansen in Culemborg

Afbeelding voorzijde: een van de promotiefoto's uit 1971, gemaakt in het Culemborgse stadhuis (zie bladzijde 6).

Foto uit het album van Nicolette van Dam-Van der Veer

Afbeeldingen achterzijde: optredens van Oriënt in Frankrijk (1996) en China (2001).

Foto's gemaakt door Frits Couwenberg

Van de redactie

Het fenomeen volksdansen lijkt op het eerste gezicht geen voor de hand liggend onderwerp voor een publicatie van een historische vereniging, en zeker niet als het verhaal in het relatief recente verleden speelt. Toch heeft de redactie positief gereageerd toen ze benaderd werd door de Culemborgse volksdansgroep Oriënt, die in 2022 uitgebreid stil heeft gestaan bij het 50-jarig bestaan. Daarbij waren twee overwegingen van belang.

Allereerst natuurlijk het onderwerp zelf. Wat bracht mensen er toe om vol passie en enthousiasme te dansen in Culemborg en ver daarbuiten? Waar komt dat volksdansen eigenlijk vandaan en hoe heeft het in Culemborg vanaf de vroege jaren 1970 geleid tot een niet heel grote, maar niet minder actieve vereniging?

Daarnaast wil het genootschap A.W.K Voet van Oudheusden een bijdrage leveren aan het vastleggen van het recente Culemborgse verleden. Jubilea van verenigingen, clubs, bedrijven en instellingen lenen zich daar bij uitstek voor, omdat men voorafgaand aan die momenten op zoek gaat naar de eigen geschiedenis, materiaal verzamelt en verhalen wil delen. Eerder verschenen Voetnoten over twee Culemborgse muziekverenigingen. De website Culemborgtoen.nu is een andere plek waar aandacht besteed wordt aan terugkijken en herdenken.

De redactie hoopt dat deze Voetnoot de lezer een inkijkje geeft in een bijzonder stukje Culemborgse geschiedenis en dat het voor anderen tot voorbeeld kan dienen.

Een van de vele activiteiten bij het 50-jarig bestaan van Oriënt was een tentoonstelling in de Gelderland-fabriek.

Een Culemborgse vereniging

In 2018 was het 700 jaar geleden dat Culemborg stadsrechten kreeg. Dit werd groots gevierd. Zo werd op 8 september, Open Monumentendag, op de Markt een groot dansfestijn gehouden dat eindigde met een enorme *flashmob* met alle deelnemende dansers. Het feest werd mede georganiseerd door de Culemborgse volksdansgroep Oriënt. Het thema van die dag was 'Spiegel van de Culemborgse samenleving'.

Oriënt was gevraagd zelf ook een optreden te verzorgen. Maar wat te doen? Na enig brainstormen kwam dansleidster Petra van Koelen op het idee om een choreografie te maken over de geschiedenis van de opstand van de 'Blauwlappen' in 1650. Dit verhaal gaat over een groep vrouwen die protesteerden tegen de steeds hogere kosten voor het malen van het graan en die daarbij – met hun blauwe schorten aan stokken gebonden – het stadhuis bestormden, met straatstenen de ramen ingooiden en het stadsbestuur in het nauw brachten. De dans, die de naam 'De Blauwe Lappen' kreeg, is op het festijn een aantal malen opgevoerd op de Markt en in de Grote of Barbarakerk. Over de ontstaansgeschiedenis van De Blauwe Lappen kunt u verderop in deze Voetnoot lezen. Eerst besteden we aandacht aan de ontstaans- en verdere geschiedenis van Volksdansvereniging Oriënt. Het 50-jarig bestaan van deze vereniging is namelijk de aanleiding voor, en het centrale thema van, deze Voetnoot.

8 september 2018:
Culemborg 700. Optredens
op meerdere locaties met
'De Blauwe Lappen'.

Hoe is het begonnen?

Volksdansgroep Oriënt is in 1971 of 1972 opgericht. Bij de notaris noch bij de Kamer van Koophandel is uitsluitsel te krijgen over het juiste jaar. In een bericht uit de *Culemborgse Courant* van 31 augustus 1974 lezen we: *“Ongeveer 25 jongens en meisjes uit Culemborg en omgeving hebben er veel plezier in om één avond in de week te volksdansen. [...] Deze jongelui (van 18 tot 25) hebben er zoveel plezier in dat zij de mensen die niet bekend zijn met volksmuziek en volksdansen willen laten zien wat volksdansen nu werkelijk is. [...] De groep is natuurlijk niet plotseling ontstaan. Het is gestart als ontspanning voor de leiding van Piep-Inn. Toen de groep te groot werd is deze in 1972 zelfstandig verder gegaan onder de naam ‘Volksdansgroep Oriënt’.”*

Oriënt vierde daarom in 2022 haar 50-jarig bestaan, maar aan de officiële oprichting van de vereniging is het een en ander voorafgegaan. Er werd namelijk al veel eerder gedanst. Dit gebeurde in het kader van het toenmalige jeugdwerk in Culemborg. In de jaren 1960 werd het jeugdwerk nog niet, zoals in de eenentwintigste eeuw, door de overheid georganiseerd. Voor de jeugd waren er de padvinderij en de voetbalverenigingen, per zuil apart. Ook andere activiteiten voor de schooljeugd werden door de verschillende zuilen georganiseerd. Er was een protestantse organisatie (Stichting Bijzonder Jeugdwerk) met als basis het gebouw 't Kompas in de Slotstraat en een katho-

Uit de krant van 1 juni 1970.
Petra Heijmen (links) als
kinderdansleidster en
Heleen van den Heuvel
(bij het pijltje), Irene van
Sterkenburg (derde links
boven), allen ook nu nog
betrokken bij Oriënt.

Een vroeg optreden op Koninginnedag 30 april 1971 in Driebergen. Foto uit een album van Nicolette van Dam-Van der Veer, fotograaf onbekend

lieke (Stichting Jeugdgemeenschap Culemborg), die was gevestigd in het pand Maria Regina aan de Varkensmarkt. Dit was eerder o.a. de stadsvilla van de Culemborgse sigarenfabrikant C.W. Dresselhuijs (1834-1912) en eind jaren 1960 in het bezit van de Barbaraparochie. De twee stichtingen besloten eind 1968 elkaar niet langer te 'beconcurreren' en samen verder te gaan in een nieuwe organisatie. Dit werd de Stichting Culemborgse Jeugdgemeenschap. De activiteiten vonden nu allemaal plaats in het gebouw Maria Regina. Eind 1970 werd dit omgedoopt tot Piep-Inn.

Wat is hier nu het verband met volksdansen? Oriënt-leden van het eerste uur (dus meer dan vijftig jaar geleden!) brengen het dansen in verband met het gebouw Maria Regina. Daar waren al vanaf 1966 volksdansclubjes actief, die georganiseerd werden door de katholieke voorganger van de Stichting Culemborgse Jeugdgemeenschap. In een bericht uit de *Culemborgse Courant* van 8 september 1967 worden maar liefst vijf dansgroepjes aangekondigd voor lagere schoolklassen, vier groepen voor middelbare schoolklassen en ook één groep voor zeventien-achttienjarigen. Blijkens de aanhef van het bericht ('Beste meisjes') was het volksdansen een vrouwenaangelegenheid. Het dansen gebeurde onder leiding van pater Ben van Roomen, die dit werk deed als onderdeel van zijn parochiewerk. Hij zou later als eerste de leiding krijgen bij de Piep-Inn. Overigens werden in het gebouw Mariakroon aan de Ridderstraat in die tijd ook activiteiten voor de katholieke jeugd georganiseerd, waaronder volksdansen.

De protestantse kinderen zaten in die tijd ook niet stil. Zo werd er gevolksdanst op ouderavonden van de Prinses Beatrixschool. Voor protestants-christelijke jongeren van zestien tot dertig (!) jaar waren er volksdans-instuiven in het gebouw Het Anker aan de Kattenstraat.

In november 1971 worden heuse promotiefoto's gemaakt in de trouwzaal van het Culemborgse stadhuis.

Foto's uit een album van Nicolette van Dam-Van der Veer, waarschijnlijk gemaakt door de vader van Ad de Bruin (de man van de atletische sprong)

In de Piep-Inn kon de schooljeugd vanaf de jaren 1970 behalve aan dansen ook aan allerlei andere activiteiten deelnemen: van tekenen en boetseren tot modelvliegtuigjes bouwen. De religieuze achtergrond van de kinderen maakte niet meer uit. Behalve door pater Van Roomen werden deze activiteiten begeleid door een groep vrijwilligers. De tieners onder hen hadden ook behoefte aan wat ontspanning en zo ontstond een aparte dansgroep.

Het volksdansen werd al snel immens populair en de groep enthousiastelingen uit Maria Regina ging optreden bij allerlei evenementen. Toen de optredens steeds succesvoller werden en men ook aan festivals wilde gaan deelnemen ontstond er behoefte aan het vastleggen van allerlei taken en verantwoordelijkheden en is in 1972 'Volksdansvereniging Oriënt' opgericht. Als dansleidster werd Maja Bruyn aangetrokken.

De dansgroep verleende ook acte de présence bij officiële gelegenheden, zoals hier bij de opening van een sporthal in Culemborg in 1973. Foto uit het album van Gerda Jägers, fotograaf onbekend

7

Waarom eigenlijk volksdansen?

In de Culemborgse Courant van 21 augustus 1975 lezen we: “Dansen is in! Dat zie je als je gewoon eens om je heen kijkt: overal rijzen discotheken als paddestoelen uit de grond, dansscholen geven folders uit en maken reclame met aantrekkelijke cursussen stijldansen, en wat is een feestje waar niet wordt gedanst? En dat is ook logisch, immers dansen is, net als lachen en huilen, een van de natuurlijke uitingen van de mens. Overal ter wereld, en altijd al zolang de mensheid bestaat, is er gedanst. Meestal om spontaan uiting te geven aan plezier en vrolijkheid, in gezellig samenzijn (ook nu nog: bekijk de hossende polonaises maar eens bij het Carnaval!). Maar evengoed bij treurigheid en verdriet; denk bv. aan Afrikaanse en Indiaanse begrafenisdansen of aan die prachtige film ‘Zorba de Griek’, waarin Zorba behalve vreugde ook verdriet uitte in een dans. In oude tijden had de dans trouwens een veel uitgebreidere, rituele functie: denk aan krijgdsdansen, offerdansen, weerdansen, vruchtbaarheidsdansen.”

Dansen is van alle tijden. Hoe is het volksdansen als aparte danssoort ontstaan? In Europa speelde de danscultuur aan de hoven daarbij een belangrijke rol. Uit de dansen die daar beoefend werden is niet alleen het ballet voortgekomen, maar ook het volksdansen. Dansmeesters trokken van de ene naar de andere residentie, lieten daar hun kunsten zien en leerden de dansen aan de leden

Aan Europese hoven werd bij allerlei gelegenheden gedanst. De vorsten dansten zelf vaak mee, zoals hier de Engelse koning Charles II op een schilderij van Hieronymus Janssens uit de jaren 1660. Royal Collection, Londen

Op het platteland werd ook gedanst, zoals bij de oogst en, zoals hier, bij een bruiloft in de openlucht. Schilderij van Pieter Bruegel de Oudere uit ongeveer 1566. Detroit Institute of the Arts, Detroit

van de hofhouding. Deze dansen zijn later in de steden en dorpen door de bevolking overgenomen, waarbij de passen en figuren vereenvoudigd werden. Zo hebben de 'volkse' dansen hun oorsprong in de hofcultuur.

In kleine gemeenschappen vormden de volksdansen een manier om sociale verbondenheid te creëren. De dansen waren verbonden aan bepaalde gebeurtenissen, bijvoorbeeld het binnenhalen van de oogst. In de steden had dans een meer recreatieve functie en werd er vooral op feesten en in kroegen gedanst. Met de industriële revolutie vanaf het einde van de achttiende eeuw raakten de plattelanders minder verbonden met de dorpsgemeenschappen en kreeg de dans daar ook een vooral recreatieve functie met de mogelijkheid tot sociaal contact, bijvoorbeeld op feesten. Tussen stad en platteland was overigens altijd wel sprake van wisselwerking.

Onder invloed van de romantiek werd in de negentiende eeuw in veel Europese landen onderzoek gedaan naar volksgebruiken, traditionele muziek, klederdracht, sprookjes en volksdansen. Men zocht naar volksaard en nationale identiteit. In Nederland speelde de romantiek maar een kleine rol en vond dit onderzoek daarom veel minder plaats. Aan het begin van de twintigste eeuw kwam hierin verandering, want toen werd, door de voortgaande modernisering, wél de behoefte gevoeld aan het vastleggen van verdwijnende tradities. In die tijd was sprake van een breed gevoeld cultuurpessimisme. Moderne ontwikkelingen als radio, film en transportmidde-

Bij de socialistische AJC waren dansen populair, zoals te zien op deze wervingsposter en foto van een kringdans. Foto's afkomstig van de website www.allemaalfamilie.nl

len, vooral aanwezig in de steden, werden gezien als een negatieve, vervlakkende massacultuur. Daartegenover stond, zo vonden veel mensen, het platteland met onveranderlijke, authentieke gebruiken die werden gezien als een manier van leven die bewaard moest blijven.

Volkenkundigen gingen daarom onder andere onderzoek doen naar oorspronkelijke Nederlandse dansen. Helaas bleek het weinige dát werd gevonden van oorsprong Duits, Engels of Zweeds te zijn. Elsche Korf, specialist op het gebied van Nederlandse volksdans en tegenwoordig Oriënt-lid vertelt: *“Die dansen werden min of meer gereconstrueerd, en om toch iets eigens te hebben werd ‘de Hollandse klompdans’ uitgevonden. Deze term geldt voor elke dans die op traditionele muziek, bijvoorbeeld oude Nederlandse kinderliedjes, en op klompen wordt uitgevoerd; het is dus zeker geen authentieke dans!”*

Er kwamen na de Eerste Wereldoorlog veel aantrekkelijke, moderne dansen naar Nederland, zoals de *Charleston* en de *Two Step*. Deze werden vooral beoefend in rokerige dancings in de steden, zonder toeziend oog van de tot die tijd gebruikelijke chaperonnes, in uitdagende kleding en onder het genot van drank. De kerkelijke

autoriteiten waren hier niet blij mee en ook de overheid was bezorgd: men vreesde voor zedenverval. In deze context werd naar het volksdansen gekeken, dat immers gezien werd als iets van het 'onbedorven' platteland. Vooral in de katholieke en socialistische jeugdbewegingen, zoals respectievelijk de Heemvaartbeweging en de Arbeiders Jeugd Centrale (AJC), werd het volksdansen gepropageerd. De katholieken beschouwden het als een middel tegen zedenverwildering, de socialisten zagen de kringdansen als iets dat de gemeenschapszin bevorderde en de jongeren voorbereidde op een toekomstige socialistische maatschappij.

Samenvattend kan gezegd worden dat in Nederland de belangstelling voor het volksdansen vanuit verschillende beweegredenen is opgekomen: het zoeken naar identiteit, een reactie op modernisering, als middel tegen zedenverval en als projectie van socialistische idealen.

Op het gebied van de Nederlandse volksdansen speelde het echtpaar Van der Ven-Ten Bonsel een belangrijke rol, met name in de Tweede Wereldoorlog. Zij werkten voor de in 1941 opgerichte Nederlandsch-Duitse Kultuurgemeenschap, die ten doel had het culturele leven en de culturele samenwerking tussen Nederland en de bezetter te bevorderen. Na de oorlog werd deze organisatie als landverraderlijk aangemerkt. Het echtpaar organiseerde evenementen met dansen in klederdracht, gaf lezingen en schreef boeken over de Nederlandse folklore. In de jaren 1930 waren zij ook bij nazistische manifestaties in Duitsland betrokken. Doordat Nederlandse folklore in verband werd gebracht met de Duitse bezetter is na de oorlog in Nederland het fenomeen volksdansen enigszins besmet geraakt.

Het echtpaar Van der Ven-Ten Bonsel publiceerde over volksdansen waarbij het doel was om de 'volksgemeenschap van de Germaanse volkeren' te ondersteunen, hier in een bundel dansen uit 1942. Ze gaven ook voordrachten zoals op dit affiche van de Kultuurgemeenschap uit 1943. Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, Den Haag

Mede daardoor is na de Tweede Wereldoorlog de focus verlegd naar andere volksdansen dan de traditionele, al dan niet authentieke Nederlandse dansen. Men leende nog wel van de boeren-tradities – dit laatste niet altijd met instemming van deze groep – maar putte vooral uit andere culturen. Dit kwam ook door de toegenomen migratiestromen van met name arbeiders uit onder meer Griekenland en Turkije, die hun eigen danstradities meenamen en verder door het zich uitbreidende toerisme. Er ontstonden volksdansgroepen die, naast Nederlands, ook een internationaal programma dansten in min of meer authentieke kostuums. De gebruikte choreografieën werden ontleend aan een internationale *pool* van dansen die zich steeds verder ontwikkelde. Choreografen uit meerdere landen (ook uit Nederland) ontwierpen nieuwe dansen waarbij ze zich baseerden op authentieke motieven uit de betreffende danstradities. Daarbij werd gebruik gemaakt van de muziek van hedendaagse componisten, die zich ook weer lieten inspireren door de oorspronkelijke volksmuziek. Er kwamen zo steeds meer geluidsdragers met aantrekkelijke muziek beschikbaar. Een belangrijke rol speelde een uit Amerika geïmporteerd plaatje met daarop dansen als *The Tennessee Wig Walk* (door de kinderen onthouden als *WikWok*) en de *Trojka*.

Het volksdansen was na de oorlog door deze internationalisering enigszins 'ontsmet' en enorm populair geworden. Dit resulteerde in de oprichting, in 1961, van het Internationaal Folkloristisch Danstheater (later Internationaal Danstheater), waarmee

Ciga Despotović aan het werk als choreograaf bij dansgroep Prijatelj, opgericht in Roermond in 1969. Despotović richtte in zijn leven meer dan 20 volksdansgroepen op. In samenwerking met het Joegoslavisch Verkeersbureau organiseerde hij vele reizen naar Joegoslavië, waar hij met zijn dansgroepen optrad, samen met lokale dansers en muzikanten. Fotocollectie I. Despotović-Eschweiler | Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam

Bruiloft van Ciga Despotović en Ivon Eschweiler. Dansend op de Singel voor de Jugoslovenski Dom (Joegoslavisch Huis), waar hun bruiloftsfeest plaatsvond. Fotocollectie I. Despotović-Eschweiler | Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam

de volksdansen uit alle wereldstreken tot podiumkunst verheven werden.

Ook Volksdansgroep Oriënt uit Culemborg ging zich op het buitenland richten. Het repertoire werd steeds internationaler. De naam 'Oriënt' is gekozen omdat men zich richtte op het oosten: Oost-Europa, en met name Joegoslavië, wat in die tijd een geliefd vakantieland was. Een belangrijke factor voor de groeiende belangstelling voor Joegoslavische dans vormde het Joegoslavisch Danstheater Oro in Amsterdam (ca. 1966-1976), dat werd geleid door de Servische choreograaf Miodrag (Ciga) Despotović (1929-2002). Hij was, samen met zijn Nederlandse vrouw Ivon Eschweiler, één van de ontwerpers van nieuwe dansen. Met onder andere dit materiaal gingen volksdansgroepen als Oriënt enthousiast aan de slag.

De eerste jaren van Oriënt

Het oprichten van de vereniging Oriënt gebeurde vanuit de noodzaak een aantal zaken goed te regelen, zoals contributie, ledenbestand, zaalhuur, muziekinstallatie, vergoeding dansleidster, public relations, kostuums voor optredens, opbrengsten en kosten van optredens. Er was, kortom, een rechtspersoon nodig om dit allemaal te kunnen vastleggen. De activiteiten van de groep breidden zich gestaag uit. Naast optredens in bejaardentehuizen en op braderieën wilde men ook gaan deelnemen aan festivals.

De eerste gelegenheid daartoe deed zich onverwacht voor. Oriënt-lid van het eerste uur Gerda Jägers vertelt: *“In het voorjaar van 1972 kregen de leden van Oriënt een beschrijving te lezen van een drie weken durende dansreis naar Ohrid in Macedonië. Een groot deel van de groep werd erg enthousiast. We schreven in met acht dames en ons hele herenbestand van drie mannen. Toen de organisator (de*

Bladzijde uit een fotoalbum van Gerda Jägers van Oriënt over de eerste buitenlandse reis naar (het toenmalige) Joegoslavië in 1972.
Fotograaf onbekend

Een groep Oriënt-dansers in Russische kostuums, heel toepasselijk in de sneeuw voor het Elisabeth Weeshuis. Foto uit 1986, in de periode dat Oriënt geen buitenlandse reizen ondernam.

al eerder genoemde Ciga Despotović) hoorde dat er zich zoveel leden van één dansgroep hadden ingeschreven, werd het idee geopperd om die groep te laten optreden bij het grote Balkanfestival, dat ook op het reisprogramma stond. Snel een vierde man erbij gezocht en op naar Amsterdam om onze Hollandse dansserie te laten keuren bij Ciga. Op een buitenlands festival is het namelijk de bedoeling dat je je 'eigen' dansen uitvoert. Er moest nog veel geoefend worden! Uiteindelijk is het niet tot een optreden gekomen, maar wel kregen we een plaats in een parade in Skopje. Daar hebben we op elke straathoek onze Hollandse dansen uitgevoerd in prachtige Volendamse kostuums. Erg leuk, maar zere voeten, want we waren niet gewend om zolang op klompen te lopen en te dansen!"

Na deze reis hield Oriënt het buitenland voorlopig voor gezien. Er werden wel geregeld optredens verzorgd in Nederland. Een bijzonder evenement was het optreden in Haarlem in 1977, waar Oriënt tijdens een opvoering van de operette *De Zigeunerbaron* van Johann Strauss jr. de Hongaarse Dansen uitvoerde.

Daarnaast trad Oriënt veel op bij braderieën en op Koninginnedagen, en in de vakantieoorden het Rooseveltthuis (Doorn) en De Werelt (Lunteren), zelfs ook in attractieparken als De Efteling en Shetland Ponypark Slagharen.

Volksdansen voor kinderen

De Culemborgse Volksdansvereniging Oriënt heeft nu ook een kindergroep voor jongens en meisjes van 6 tot 9 jaar.

Kinderen vinden het meestal van nature fijn om te dansen. Vele kleuters reageren op vrolijke muziek met handgeklap of zij gaan huppelen en springen op de maat van de muziek.

In ons land wordt met dit aangeboren gevoel op jeugdige leeftijd weinig gedaan. Dit heeft tot gevolg dat als de jeugd op wat latere leeftijd toch wil gaan dansen het van nature aanwezig is, maar niet ontwikkelde dansgevoel moet gaan aanleren.

Oriënt doet hier iets aan.

De kindergroep voor jongens en meisjes van 6-9 jaar.

Waarom volksdansen?

Bij het volksdansen wordt aandacht geschonken aan:

Muzikale vorming. Spelenderwijs worden gevoel voor maat, ritme en vorm verder ontwikkeld. Op oude volksliedjes, maar ook op moderne wijsjes worden muziek- en dansspelletjes gedaan.

Lichamelijke ontwikkeling. Volksdansen is bewegen, bewegen op muziek. Door het herhalen van vormen en oefeningen worden belangrijke lichamelijke functies ontwikkeld. Het uithoudingsvermogen wordt geëfend. Kinderen vinden het fijn om iets te herhalen.

De ontwikkeling van het oriëntatievermogen. Spelenderwijs verkennen de kinderen begrippen als voor, achter, rechts en links vanuit steeds wisselende dansvormen.

De sociale ontwikkeling. Bijna alle volksdansen zijn groepsdansen. Dit betekent dat er samengewerkt moet worden. Samen iets tot een goed einde brengen werkt stimulerend en groepsbindend. Op een natuurlijke wijze gaan jongens en meisjes met elkaar om en verleggen kinderen worden vanzelf in de groep opgenomen.

Expressie en creativiteit. Met name de speciale kinderdansen bieden veel ruimte voor de kinderen om iets uit te beelden. Veel dansen gaat over dieren of bepaalde beroepen. De dansvormen liggen nog niet zo sterk vast als bij de traditionele volksdansen voor volwassenen. Er is ruimte voor eigen ideeën in de dans.

Wereldoriëntatie. Er zijn dansen vanuit de gehele wereld. De dansen sluiten aan op aardrijkskunde en geschiedenis. De interesse wordt gewekt en de kinderen ervaren dat het hebben van een andere culturele achtergrond niet 'gek' hoeft te zijn.

Zoals u heeft kunnen lezen geeft het volksdansen een bijdrage tot een brede algemene en culturele ontwikkeling van het kind.

Er wordt gedanst op woensdagavond in de Bioscoopzaal in de Ridderstraat van 6 tot 7 uur. Laat uw kind eerst een keer meedoen! Als het bevalt kan uw kind als lid worden ingeschreven. De contributie bedraagt f 12,50 per kwartaal.

Heeft u nog vragen, belt u dan gerust

Artikel uit de Culemborgse Courant van 3 november 1983 waar gewag werd gemaakt van de start van de kindergroepen.

Het eerste optreden van de kindergroep op Tweede Kerstdag 1983 in de Open Hof.

Kindergroepen

In de loop van de jaren 1970 werd het volksdansen steeds populairder en begin 1980 besloot het Oriënt-bestuur daarom de activiteiten uit te breiden met een kindergroep. Het volksdansen in Culemborg was immers ooit begonnen als kinderactiviteit. De Oriënt-dansers waren inmiddels allemaal twintigers en dertigers en sommigen hadden zelf al kinderen. De eerste kindergroep ging van start in september 1980 en was bedoeld voor kinderen vanaf negen jaar. Dit was zo'n succes dat er al snel meerdere kindergroepen ontstonden waarbij de dansleiding verzorgd werd door Oriënt-leden zelf. Toen er vervolgens behoefte ontstond aan een groep voor nóg jongere kinderen, kwam Oriënt-lid Huub Bosch in actie. Hij vertelt:

"Je kon bij Oriënt dansen vanaf negen jaar, maar inmiddels had een aantal leden zelf kinderen die ook wel mee wilden doen, maar nog geen negen waren. Het was in de jaren 1980 best lastig om leden te werven. En als je dan

Begin jaren 1990 waren er ongeveer vijftig kinderen lid van Oriënt, verdeeld over drie groepen in de leeftijd van zes tot en met zestien jaar. Een aantal keren per jaar traden de kinderen op, bijvoorbeeld op Koninginnedag en in juni tijdens de druk bezochte slotavonden van de vereniging, zoals hier in de Vrijstadhal in 1990.

pas kunt beginnen als je negen bent heb je vaak al een andere keuze gemaakt voor sport of hobby. Dus nam ik het initiatief om een kindergroep vanaf zes jaar te starten. In 1983 ging die groep van start.

Uit de aankondiging in de Culemborgse Courant blijkt dat de vereniging toen op een heel andere manier over het dansen communiceerde. Op een haast wetenschappelijke wijze werd opgesomd waar het dansen allemaal goed voor was, zoals ontwikkeling van muzikaal gevoel, ritme, fijne motoriek. Maar voorop stond ook toen natuurlijk het plezier!

De dansen kwamen uit het kinderprogramma van de Stichting Nevofoon, een organisatie die zich [ook anno 2023 nog, red.] bezig houdt met het uitbrengen van folkloremuziek en dansbeschrijvingen. Bekende dansen uit binnen- en buitenland kregen een eenvoudiger versie, speciaal gericht op kinderen. Maar ook werden dansjes ontwikkeld op bekende kinderliedjes. Favoriet bij de kleinsten was Bingo, over een hondje 'zo zwart als roet'.

In 1985 zijn voor de kindergroepen ruim 60 kostuums gemaakt: drie verschillende modellen in drie maten en een apart jongenskostuum. Een heel karwei! Alle ouders werd gevraagd voor hun eigen kind het kostuum in elkaar te zetten. De benodigde stoffen waren op maat geknipt en van een handleiding voorzien. Natuurlijk was er een hulplijn die regelmatig werd ingeroepen. En samenwerken loont. In juni 1985 traden de jongsten voor het eerst op in de prachtige kostuums."

Er werden dansen uitgevoerd uit onder andere Amerika, Nederland en de Balkanlanden. Eén van de hoogtepunten was het optreden van alle kindergroepen tijdens de Oriënt-jubileumvoorstelling in 1997 in de Agnietenhof in Tiel.

Aan het begin van de eenentwintigste eeuw nam bij kinderen de animo voor het volksdansen af, waarschijnlijk vanwege de concur-

De kindergroep treedt op in De Fransche School tijdens de voorstelling voor het 35-jarig jubileum van Oriënt in 2008.

rentie van andere, hippere dansvormen die aangeboden werden. In 2003 waren er onvoldoende kinderen over en stopte Oriënt met de kindergroepen.

In 2005 maakte de vereniging kennis met Eva Dugger. Zij wilde de kindergroepen weer opstarten. Eva vertelt:

“In het schooljaar van 2005 begon ik met de eerste twee kindergroepen bij Oriënt. Met een (zigeuner)dansdocentendiploma op zak en na jarenlang zelf gedanst te hebben, ook als kind, wilde ik het dansplezier graag met kinderen delen. Ik haalde er nog een extra dansdiploma bij en ging aan de slag. Met de kleintjes van vier tot zes jaar deed ik veel speelse dansen, voornamelijk vanuit de verbeelding. Ook met de zes- tot achtjarigen werkte ik zo, maar daar was het ook heerlijk om al beter en preciezer op de pasjes en bewegingen te letten. Later kwam er ook een groep bij van acht- tot twaalfjarigen. Daar werd hard gewerkt met moeilijkere dansen waarbij het er ook echt om ging dat je de passen en bewegingen nauwkeurig in de stijl van het land maakte. Twee keer per jaar was er een feest waar de ouders, broertjes en zusjes bij aanwezig waren. Ook werd zo nu en dan opgetreden voor een groter publiek, bijvoorbeeld op Monumentendag. Bij dit soort voorstellingen werd in kostuum gedanst. Een hoogtepunt was de Oriënt-jubileumvoorstelling in de Fransche School in 2008.”

Door haar andere drukke werkzaamheden zag Eva zich genoodzaakt om na 2010 te stoppen met het lesgeven. Er is nog twee jaar geprobeerd om met verschillende dansleidsters de kindergroepen voort te zetten, maar uiteindelijk moest Oriënt definitief stoppen met de kindergroepen.

Een omzwerving door Culemborg

In de loop der tijd hebben de dansers van Oriënt op heel veel plaatsen in Culemborg gedanst. Na de periode in de Piep-Inn in de jaren 1960 werd, omdat het daar te klein werd, vanaf omstreeks 1972 gedanst in de gymzaal van de Witteveenschool aan de Schoolhof West. Daarna verhuisde Oriënt naar de sociale academie De Nijenburgh in de Ridderstaat. Dit pand brandde af in 1976 – en de groep zat zonder dansruimte. Tijdelijk werd uitgeweken naar de Josefschool, destijds ook gevestigd in de Ridderstraat. Maar hier was de zaalhuur erg hoog, en in 1980 kon Oriënt terecht in de ruimte boven de bioscoopzaal van de inmiddels weer opgebouwde sociale academie. Op avonden dat er daar een film werd vertoond, moest heel voorzichtig in een hoekje worden gedanst, anders wiebelde het filmdoek te veel! Daarna werd even een zaal in café De Klok aan de Varkensmarkt gebruikt en vervolgens konden de dansers terecht op de zolder boven het oude zusterhuis in de ‘Kapel’ van de academie. Een eigen ruimte! Ingericht met gezellige banken en fauteuils in de hoeken. In 1983 heeft de eigenaar de zolder echter voor iets anders nodig, en verhuist Oriënt terug naar De Nijenburgh. Hier mag nu het toneel van de bioscoopzaal gebruikt worden. Het is fijn om eens op een echt podium te oefenen. Op een gegeven moment wordt de vloer te gevaarlijk en in 1984 verkast Oriënt voor de wekelijkse dansavonden naar De Fransche School.

Repeteren op de zolder
boven het oude zusterhuis.

Oriënt zoekt dansruimte

Extra Nieuws
4-1-84

30 aug 1984

CULEMBORG - De Culemborgse volksdansgroep Oriënt is op zoek naar andere dansruimte. De zolder van de sociale academie, die de groep de laatste jaren met veel plezier zonder kosten mocht gebruiken, is niet meer beschikbaar.

Oriënt is hard gegroeid, waardoor de sfeervolle zolder van het voormalig zusterhuis te klein is geworden. Bovendien heeft het zusterhuis een andere functie gekregen. Momenteel wordt er gedanst op het podium in de bioscoopzaal van de Nijenburg. Ook die

ruimte is echter schillende danser. Iedereen is een rasmaal negen bij voorkeur met een Oriënt danst ie donderdagavond groepen en acht een demonstratie kunnen alle gr dansen; de donde. Wie een geschik contact opnemen 03450-18438/17

Oriënt danst in de Franche School

te langen leste is de plaatselijke volksdansvereniging 'Oriënt' erin geslaagd weer een onderkomen te vinden voor de wekelijkse oefeningen. En wat voor een onderkomen: een prachtige ruimte in de Franche School, zeer geschikt om plezierig in te dansen.

Maandag 3 september begint het nieuwe dansseizoen. Ook mensen die nog nooit eerder gedanst hebben, zijn van harte welkom. Speciaal voor hen wordt er op maandagavond 17 september vanaf 8 uur een open dansavond gehouden.

Kleinkunst-theater in Culemborg afgebrand

Van het woord Marita Boudier, die de brand van de Kleinkunst-theater in Culemborg heeft overleefd, is een artikel te vinden in de aflevering van 30 augustus 1984.

Geen overlevende
Van het woord Marita Boudier, die de brand van de Kleinkunst-theater in Culemborg heeft overleefd, is een artikel te vinden in de aflevering van 30 augustus 1984.

Schade
De brand heeft het gebouw van de Kleinkunst-theater in Culemborg zwaar beschadigd. De schade is zo groot dat het gebouw niet meer kan worden gebruikt als theater.

Nieuw pand
Het gebouw van de Kleinkunst-theater in Culemborg is afgebrand. De schade is zo groot dat het gebouw niet meer kan worden gebruikt als theater.

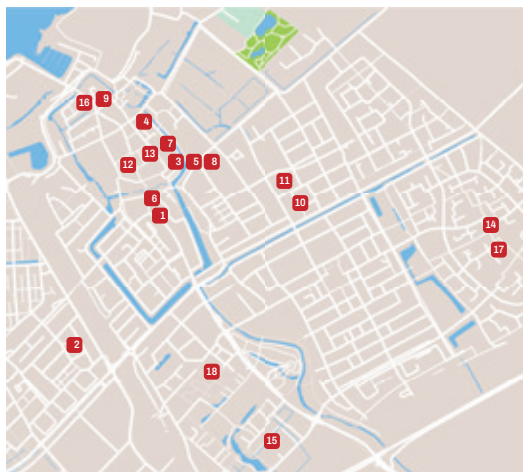
Enkele krantenknipsels die de bijna permanente zoektocht van Oriënt naar een goede repetitieruimte mooi illustreren.

Inmiddels is een aparte presentatiegroep opgericht: een selecte groep geoefende dansers die de optredens verzorgt. Daarnaast zijn er de zogenaamde recreanten. De presentatiegroep heeft extra oefentijd en -ruimte nodig, en kan daarvoor vanaf 1984 terecht op de basisschool de Kaardebol, toen nog gevestigd aan de Kamille.

Dan slaat het noodlot toe: De Franche School brandt af. We zitten nu in 1986 en Oriënt moet wéér op zoek naar een nieuwe ruimte. De hoop is gevestigd op het huren van de zolder van de gerestaureerde stadsboerderij in de Herenstraat, eigendom van Stichting Elisabeth Weeshuis. Dat blijkt niet haalbaar te zijn en de groep gaat tijdelijk dansen in de gymzaal van de Da Vinci Scholen-

Vanaf 2014 tot heden danst Oriënt in de zaal van Sport Balans aan de Havendijk in Culemborg.

- 1 Maria Regina, Varkensmarkt
- 2 Witteveenschool, Schoolhof West
- 3 Sociale Academie De Nijenburgh, Ridderstraat
- 4 Jozefschool (oude locatie, tot 1983/1984), Ridderstraat
- 5 Sociale Academie De Nijenburgh, Ridderstraat (revisited!)
- 6 Café De Klok, Varkensmarkt
- 7 Kapel, Ridderstraat
- 8 Sociale Academie De Nijenburgh, Ridderstraat (3e keer)
- 9 Fransche School, Havendijk
- 10 Da Vinci Scholengemeenschap, Willemslaan
- 11 Rijk van Gaasbeekschool, Vliegerweg
- 12 Partycentrum De Gulden Ster, Herenstraat
- 13 Parochiehuis De Lantaarn, Grote Kerkstraat
- 14 Vrijstadhal, Heimanslaan
- 15 Scholengemeenschap Lek en Linge, Multatulilaan
- 16 Dansstudio Sport Balans, Havendijk

Locaties presentatiegroep:

- 17 Basisschool Kaardebol, Kamille
- 18 Basisschool 't Praathuis, Meerlaan

Dit zijn de locaties in Culemborg waar Oriënt in de vijftig jaar van het bestaan gedanst heeft.

gemeenschap, aan de Willemslaan, waarna de uiteindelijke locatie de gymzaal van de Rijk van Gaasbeekschool aan de Vliegerweg wordt. Hier is men streng wat betreft het schoeisel dat gedragen wordt omdat de vloer beschadigd zou kunnen raken. Ook wordt de huur te hoog, en daarom gaat Oriënt in 1990 naar de Gulden Ster, een partycentrum in de Herenstraat. Eerst beneden in de grote zaal, later boven in de zogeheten spiegelzaal, een kleine, warme ruimte waarvan de ramen en deuren niet open mogen vanwege de geluidsoverlast voor de omwonenden. Na vijf jaar verloopt het huurcontract en verhuist Oriënt naar Parochiehuis De Lantaarn in de Grote Kerkstraat. Na één avond dansen blijkt dat bridge en volksdans niet samen gaan. Daarna kan de groep tijdelijk terecht in een zijzaaltje van de Vrijstadhal aan de Heimanslaan. Deze zaal is niet erg geschikt, want in de ruimte ernaast wordt muzikles gegeven. Vooral tijdens de dansles van de kindergroepen zorgt dit voor onrust. De locatie ligt ook niet erg centraal in Culemborg, waardoor het voor de jonge dansers minder aantrekkelijk wordt. De vloer is bovendien totaal niet geschikt voor het volksdansen. In 1996 wordt bij Scholengemeenschap Lek en Linge aan de Multatulilaan een mooie gymzaal gevonden. Voor de extra oefenavonden verhuist in die tijd de presentatiegroep basisschool de Kaardebol voor 't Praathuis. Hier kunnen, in het speellokaal, de kinderen ook terecht. In deze basisschool wordt nog steeds het traditionele Nieuwjaarsbal gehouden.

Vanaf 1996 danst Oriënt elke maandagavond bij Lek en Linge. Er zijn steeds meer gymlokalen nodig voor de eindexamens waardoor de dansgroep in de maanden mei en juni op zoek moet naar een alternatief. Soms is dat de hal van Lek en Linge of de kantine. Dat zijn geen fijne dansvloeren dus wordt er maar weer verder rondgekeken.

Zo komt de groep in 2014 terecht bij de vereniging Sport Balans – voorheen Kunst en Kracht – aan de Havendijk. De akoestiek is niet optimaal dus er is twijfel, maar een fikse huurverhoging en de problemen met de zaal bij Lek en Linge zijn toch aanleiding om te kiezen voor de Havendijk. Vooral de centrale ligging geeft hierbij de doorslag.

In de loop der jaren zijn er veel andere ruimtes bekeken. Regelmatig heeft het bestuur met de gemeente om tafel gezeten. Met andere verenigingen heeft Oriënt de haalbaarheid bestudeerd om gezamenlijk een ‘eigen’ pand te huren. Dit lukte steeds niet, omdat de zaalhuur te hoog was, de ruimte te klein, de vloer niet geschikt of de geluidsoverlast te vervelend. Een ruimte voor een volksdansgroep moet aan vele eisen voldoen! Gelukkig heeft Oriënt in 2023 permanent de beschikking over de gymzaal aan de Havendijk, waar op de maandagavonden met veel plezier gedanst wordt.

Kostuums

De kostuums van Oriënt worden samengesteld door leden van de groep. Vooraf wordt een gedegen onderzoek gedaan. Oriënt streeft er namelijk naar in zo authentiek mogelijke kostuums te dansen – toeristenversies zijn uit den boze! Vooral de dracht uit Marken en Volendam is erg in trek. Waarom? Een belangrijke reden is dat die kleding zo ontzettend mooi en kleurig is, en het altijd goed doet bij binnen- en buitenlandse optredens.

Om de authentieke Volendammer vrouwen- en mannendracht te bestuderen is een aantal Oriëntdames naar het museum in Volendam afgereisd. Daar bekeken ze de kostuums, en vroegen of er ook iemand was die kon helpen met het maken van de dracht. Mevrouw Aaf Steur werd al snel genoemd. Het contact kwam tot stand, en mevrouw Steur fungeert al jaren als vraagbaak voor Oriënt; ook helpt zij bij het reinigen, plooiën en stijven van de hullen (de bekende Volendammer mutsen) en het maken van nieuwe kostuumonderdelen.

Het Volendammer vrouwenkostuum bestaat uit een aantal onderdelen. Bekend zijn de geborduurde bloemmotieven op de kraplap (frontje) en het zondagse schort. De al eerder genoemde hul is van gesteven kant. Het duurste onderdeel is de bloedkoralen ketting met gouden slotje. Het gehele kostuum wordt met de hand gemaakt. Vooral het specialistische borduurwerk, het ingewikkelde rimpelwerk, en de vele bewerkte randjes en lintjes die de details van het kostuum vormen, vergen de nodige aandacht. Voor de

Oriënt en het orkest Vranje in Volendammer en Marker kostuums op de Paasfeesten in Leuven, 2010.

Ter gelegenheid van het vijftigjarig jubileum poseerde Oriënt voor de krant in een verscheidenheid aan internationale kostuums. William Hoogteyling.

dure ketting heeft Oriënt gelukkig een goed gelijkende vervanging gevonden.

Voor de Marker kostuums heeft de vereniging al jaren hulp van mevrouw Luutje de Waart, oorspronkelijk afkomstig van Marken maar nu woonachtig in Culemborg. Zij zorgt ervoor dat de Marker dracht zo authentiek mogelijk gedragen wordt, en dat de ingewikkelde mutsjes af en toe gewassen en opnieuw op de juiste wijze in elkaar gezet worden.

Muziek – Vranje

In 1996 startte de samenwerking tussen Oriënt en de muziekgroep Vranje. Els Horsman van Vranje vertelt: *“Ons contact met Oriënt begon toen de dansgroep was uitgenodigd voor een dorpsfestival in Quettetot, een klein dorpje in Normandië, en daarvoor een live-orkest zocht. Toen het contact gelegd was, stuurde Oriënt de benodigde dansmuziekjes op, en wij gingen er met ons orkest mee aan de slag. Er werd geoefend en gearrangeerd. En we togen naar de repetitieruimte in Culemborg om te repeteren. De kennismaking met de dansers van Oriënt was direct heel hartelijk.”*

Muziekgroep Vranje hield in 2000 op te bestaan – ze stopten met andere optredens. De naam Vranje bleef echter intact in de samen-

Op het festival in Quettetot in 1996 trad het orkest Vranje voor het eerst op samen met Oriënt.

werking met Oriënt, waar de muzikanten elkaar weer troffen. Bij vele Oriëntoptredens in binnen- en buitenland verzorgde Vranje de muziek. De samenwerking met Oriënt is nog altijd hecht. Zo verzorgde Vranje op het evenement Culemborg 700 de muziek bij de dans De Blauwe Lappen.

Danspassie

Petra van Koelen, dansleidster bij Oriënt vanaf 1978

Petra en broer Rutger dansen samen op de braderie in Culemborg. Foto van Aad Alink uit 1975

Dansleidster Petra van Koelen, vertelt enthousiast hoe zij bij het volksdansen betrokken raakte: “Het begon met: ‘ga maar eens kijken in de Piep-Inn, daar doen ze aan knutselen en dansen.’ Ik was negen en daar ging ik, ‘op volksdansen’. Na een tijdje stopten de kinderlessen en mocht ik, als twaalfjarige, naar de volwassenen. Iedereen was daar maar aan het praten over dansen bij Ciga (Despotović), die in Utrecht een Joegoslavische dansgroep had. Maar van mijn ouders mocht ik pas ’s avonds met de trein naar Utrecht als ik achttien was...

Waarom ze bij de volwassenen zo lovend over Ciga spraken werd al gauw duidelijk. *I was hooked*. Ik ging bij Ciga dansen en mijn danspassie groeide met spurten tegelijk en niet alleen voor het Joegoslavisch dansen. Heerlijk vrijdagavond zelf dansen. Kindergroepen dansles geven. Later het diploma Kader Dansdocent gehaald. Het was fijn om ook anderen te laten zien en ervaren hoe lekker, leuk en voldoening gevend dansen op folkloremuziek is. En mijn man Hein kwam in mijn leven, dansend en wel.

Toen de dansdocente van het inmiddels opgerichte Oriënt ermee ophield werd mij gevraagd de lessen over te nemen. Daar moest ik wel even over nadenken. Ik was pas drieëntwintig, en Hein en mijn broers dansten ook in de groep. Met hen wilde ik afspraken

maken over hun gedrag tijdens de les. Door Ciga werd ik gevraagd om in zijn theatergroep Oro te komen dansen, en, toen die stopte, in de groep Kolo. Ik heb daar, samen met collegadansers, vele hoogtepunten meegemaakt – er werden zelfs televisieshows gemaakt! Ik was al die tijd ook de repetitor van Ciga en dat gaf heel veel voldoening. Ook Kolo stopte na een tijdje. Oriënt niet, dat blijft gewoon altijd bestaan en doorgaan.

En of ik nu bij Kolo, Oriënt of bij andere groepen les sta te geven, het geeft zo’n plezier en voldoening om de verschillende stijlen aan te leren en te zien dat de danseressen en dansers dit overnemen en lekker Grieks, Servisch, Roemeens, Israëliisch kunnen dansen met de juiste passen en uitvoering. En ook al gaat dat niet altijd helemaal goed, het is fijn om mensen zo lekker bezig te zien.

Verder zijn er al die mooie choreografieën die we mochten maken. Ik de stijl en de passen, en Hein vaak het verhaal. En dan samen met de groep er een lopend geheel van maken dat goed in de smaak valt bij de dansgroep en bij de toeschouwers, collegadansgroepen en choreografen.

Gelukkig blijven er nieuwe dansen gemaakt worden en kunnen we nog lang passievol met enthousiasme dansen.”

Festivals en evenementen

In de loop der jaren heeft de presentatiegroep van Oriënt aan heel wat binnen- en buitenlandse festivals deelgenomen. Binnen Nederland waren er – naast optredens op braderieën en dergelijke – ook regelmatig presentaties in het al eerder genoemde Roosevelthuis (tegenwoordig Nieuw Hydepark) in Doorn en, heel bijzonder, op een cruiseschip waarmee Japanse toeristen een tocht door Nederland maken. Daarnaast waren er de nodige festivalbezoeken, waarvan hier alleen een selectie genoemd kan worden: het Wereld-DansFestival in Rotterdam (1996, 1997 en 2000), Culemborg Dance City tijdens Culemborg Bijvoorbeeld 2005 (een groot evenement in de zomer dat vanaf 1988 tot en met 2019 jaarlijks plaatsvond) en Culemborg Mundial tijdens Culemborg Bijvoorbeeld 2008 – beide evenementen mede georganiseerd door Oriënt zelf, zoals ook het dansfestijn Culemborg 700 in 2018 (waarover elders meer). Een van de laatste optredens vond plaats in 2019 in Ruurlo de 40e Reurlse Zommerdagen. Daarna begon de coronatijd.

Op Koninginnedag is Oriënt vaak van de partij, zoals hier op de Markt in Culemborg in 2004.

Wat komt er eigenlijk allemaal bij kijken als je als groep aan een festival wilt deelnemen? Het begint natuurlijk met de uitnodiging

van een festivalorganisatie of de aanmelding door Oriënt zelf. Op internet zijn vele organisaties in diverse landen te vinden die deelnemers voor hun folkloristische evenement zoeken. Binnen Nederland komen de aanvragen vanuit gemeenten die braderieën of evenementen organiseren. Ook zijn er reguliere aanvragen door instellingen binnen de gezondheidszorg, zoals het Rode Kruis en de Zonnebloem, culturele centra, bruiloften en partijen.

Om een aanvraag te kunnen accepteren moet Oriënt eerst het benodigde aantal dansers bijeen krijgen. Daarnaast is ook de beschikbaarheid van het orkest van belang. Voor grotere festivals is het namelijk vereist de eigen muziek mee te brengen.

Als eenmaal vaststaat dat een optreden kan doorgaan moet er nog een heleboel geregeld worden: de reis, voor het buitenland eventuele visa, de financiering. Er worden persberichtjes opgesteld voor de media, en er wordt zo nodig nieuw fotomateriaal gemaakt voor folders en kaartverkoop. Ook moet gedacht worden aan souvenirs – bijvoorbeeld buttons met logo – voor het publiek. Voor onderdak bij buitenlandse festivals hoeft Oriënt niet te zorgen; er wordt gewoonlijk overnacht bij gastgezinnen, soms in hotels, en dat wordt allemaal geregeld door de festivalorganisatie.

Optreden van Oriënt in
Hoogstraten, 2008.

Voor de optredens moet er natuurlijk wel goed geoefend worden zodat het repertoire er perfect in zit. In het buitenland worden

Frits Couwenberg maakt opnames in China en haalt daarmee de plaatselijke krant.

gewoonlijk Nederlandse dansen gebracht. Er staan inmiddels vijf van deze dansen op het repertoire. De 'Hollandse serie' is een potpourri van kleine korte dansjes op traditionele muziek, met kostuums uit Volendam en Marken. De 'Brabants Leven'-serie beeldt het dagelijks leven uit ten tijde van Bruegel, terwijl 'De Achterhoekse bruiloft' een choreografie is van traditionele dansen waarin het komen tot en het vieren van een bruiloft centraal staan. Verder is er nog de dans 'Hof van Graaf Maurits' uit het zeventiende- en achttiende-eeuwse Europa. Deze dans is een combinatie van een stukje hofbal door de aristocratie en een vrolijke dans van het gewone volk met een menuet als afsluiting. De 'Blauwe Lappen' ten slotte heeft als thema de opstand van de Culemborgse vrouwen in 1650. Bij optredens binnen Nederland brengt Oriënt ook internationale dansen.

Bij terugkomst van een festival wordt er gezorgd voor persberichtjes voor de krant. Vaak worden de thuisblijvers tijdens de reis op de hoogte gehouden via een dagboek op internet. Eenmaal thuis verschijnen er een fotoboek en een videofilm, samengesteld door Lisette Couwenberg en haar man Frits, de vaste foto/video-graaf die mee gaat naar festivals.

Buitenlandse reizen

Aan welke buitenlandse festivals heeft Oriënt zoal deelgenomen? Na de dansreis naar Macedonië in 1972 ging het pas weer verder in 1994. Twee jaar daarvoor had een volksdansgroep uit Kożuchów (Polen) deelgenomen aan Culemborg Bijvoorbeeld. De groep was door wethouder Martin Schreurs uitgenodigd naar aanleiding van de presidentsverkiezingen in Polen van 1990 die gewonnen werden door Lech Wałęsa, waarmee er een definitief einde kwam aan het communistische regime in dat land. Oriënt was bij de organisatie van dit bezoek betrokken en in 1994 volgde het tegenbezoek aan Polen. Hier werd voor een enthousiast publiek onder meer Het Brabants Leven met het *tableau vivant* (première!) uitgevoerd.

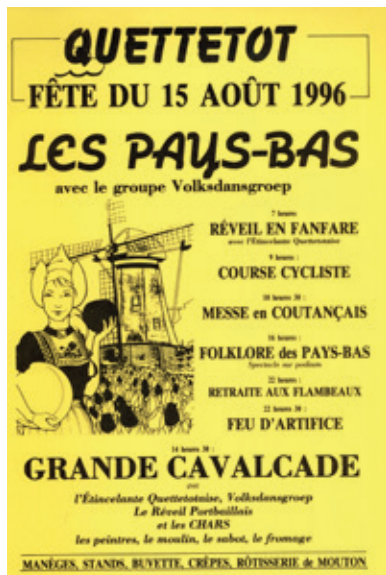
In het Franse plaatsje Quettetot (Normandië) werd in de zomer van 1996 een dorpsfeest in Hollandse stijl gehouden. Oriënt trad een aantal keren op en liep in Marker en Volendammer kostuum mee in een optocht tussen Hollandse praalwagens.

In 1999 werd deelgenomen aan het Internationaal Folklore Festival in de Belgische zuster gemeente Hoogstraten, waar de volksdansgroep Shilshoel actief is. Culemborg en Hoogstraten zijn zuster gemeenten omdat Vrouwe Elisabeth van Culemborg (1475-1555) ook Hoogstraten in haar bezit had. Zij verbleef afwisselend in de twee plaatsen. Beide hebben een uit de nalatenschap van Elisabeth gesticht weeshuis. Hoogstraten was het eerste grote festival waar Oriënt aan deelnam en dat beviel erg goed.

Tijdens de reis naar Polen in 1994 werd voor een enthousiast publiek onder meer de choreografie Het Brabants Leven met een *tableau vivant* (première!) uitgevoerd.

Affiches van twee festivals waar Oriënt in 1996 en 1999 optredens verzorgde.

Het optreden van Oriënt zorgde in China voor heel wat publiciteit.

Artikel uit de Culemborgse Courant van mei 2001 waaruit blijkt hoeveel werk er verricht moest worden om de reis mogelijk te maken.

Na een tip van de Gelmelzwaaiers, een vendeliërs-gilde en tamboerkorps uit Hoogstraten, om een videoband in te sturen naar het festival in China waar zij voor uitgenodigd waren, kwam er ook een uitnodiging voor Oriënt! Het betrof het *5th China International Art Festival: Art-Friendship-Peace*, dat in 2001 in Xi'an en Hangzhou gehouden werd. Oriënt was een van de weinige amateurdansgroepen tussen professionele gezelschappen. Vlak voor het vertrek vinden in Amerika de gebeurtenissen van 9/11 plaats. Is het wel veilig genoeg om te gaan? In oktober wordt dan toch het vliegtuig genomen. In Xi'an volgt een busrit van anderhalf uur onder politie-begeleiding met sirenes door die stad van drie miljoen inwoners. Aangekomen in het hotel is er een gezamenlijke maaltijd, vervolgens wordt nog op het podium geoefend voor het televisieoptreden (twaalf miljoen kijkers) de volgende dag, en na zesendertig uur kunnen de dansers eindelijk naar bed!

Op een enkeling na is iedereen voor de eerste keer in China, en dat zorgt voor menigeen voor een cultuurshock. Dit geldt vooral voor de contacten met de organisatie. Zo assertief westerlingen zijn, zo bescheiden en hiërarchisch verliep de communicatie, met tussenkomst van een tolk, met de Chinezen. Het was af en toe lastig te begrijpen wat er precies van de groep verlangd werd.

Het waren twee bijzondere en avontuurlijke weken. Optredens in mooie professionele theaters, voor twintigduizend studenten bij het XTC (*Xi'an Translating College*), en een parade voor honderdduizenden enthousiast zwaaiende mensen langs het beroemde West Lake bij Hangzhou. Ook waren er optredens tijdens de lunchpauze van fabrieksarbeiders. En natuurlijk de nodige uitstapjes, wat bijdroeg aan het bijzondere karakter van deze reis!

Opening van het festival in Xi'an, oktober 2001.

Oriënt danst mee in een parade in Hangzhou met maar liefst 6000 deelnemers en 700.000 enthousiaste mensen langs de kant.

Optreden op een groot podium bij een verpakkingsfabriek in Hangzhou.

In 2002 neemt Oriënt deel aan een internationaal festival in het Franse St. Avertin nabij Tours. De daaropvolgende reis gaat weer naar Azië. De aanvraag komt dit keer van de organisator van het *International Folklore Festival Seongnam* in Seoul in 2004.

Over de organisatie van deze reis vertelt voorzitter Lisette Couwenberg: *"Toen in december 2003 de officiële uitnodiging voor het festival binnenkwam, is de molen met voorbereidingen volop gaan draaien, want hoewel we inmiddels ervaring hadden met buitenlandse festivals en er een uitgebreid draaiboek is, moest toch alles wel weer gedaan worden. Er zijn deze keer commissies gevormd en daarin heeft uiteindelijk de hele groep fanatiek een steentje bijgedragen. Zo waren er groepjes actief met acties om geld in te zamelen: op de foto met de Kerstman, een loterij, stroopwafelactie, kalenderverkoop, actie met Koninginnedag. Een kostuumcommissie heeft het Marker kostuum vernieuwd en*

er extra kostuums bij gemaakt. Een sponsorcommissie heeft tientallen brieven verstuurd naar lokale en internationale bedrijven, jammer genoeg zonder resultaat. Er moest een groepsticket geregeld worden voor vijftig personen, en een groepsvisum aangevraagd. Verder dienden we subsidieaanvragen in bij het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten en het K.F. Heinfonds. Subsidieverstreking door dit soort fondsen is mogelijk omdat het immers de Nederlandse cultuur is die in het buitenland wordt uitgedragen. Het is voor een vereniging als Oriënt niet doenlijk een reis als deze te bekostigen, ofschoon leden ook zelf bijdragen. Dit blijkt trouwens altijd het moeilijkste punt in de voorbereidingen: als nog niet bekend is of de subsidie toegekend wordt, toch al moeten beslissen of de vliegtickets, met vroegboekorting, bevestigd kunnen worden...”

In Korea was het weer een cultuurschok: slapen op matrassen op een verwarmde vloer – op zich heel luxe want de Koreanen zelf slapen op een matje – en overal binnen de schoenen uit.

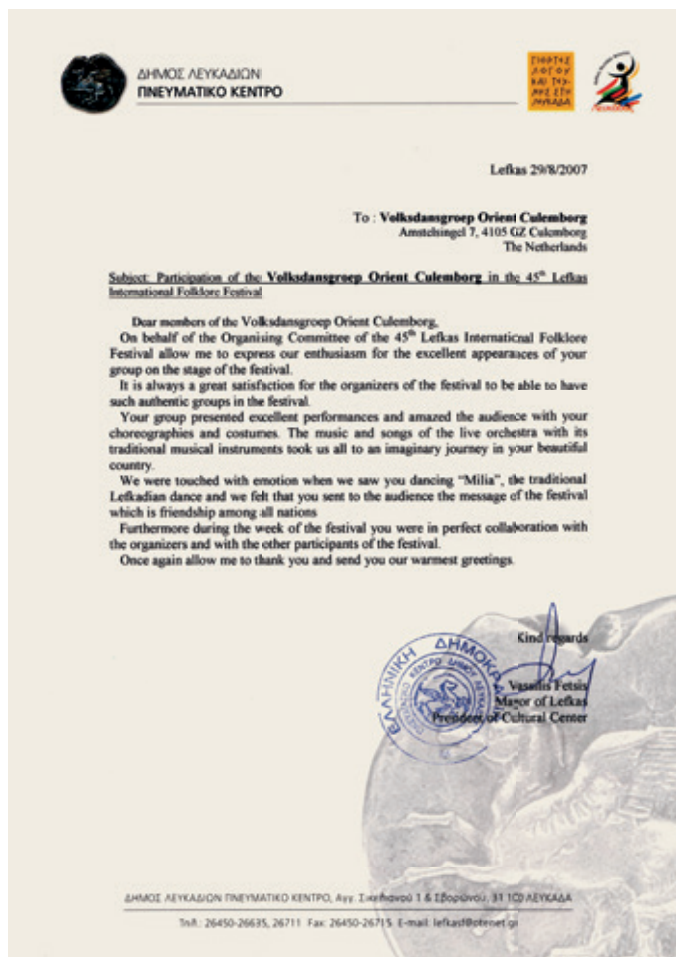
Op weg naar het festivalterrein in Seoul moest er iedere keer anderhalf uur gereden worden door een stad met elf miljoen inwoners, met veel woontorens en een brede groene strook langs de rivier waar mensen recreëren. Elk stukje land tussen de bebouwing werd gebruikt voor landbouw. Er waren ook optredens in Ilsan, het centrum van de Olympische Spelen van 1988, en een keer tijdens het 16e Aziatische Taekwondo Kampioenschap. Ook werd het *Seoul World Cup Stadion* van het WK Voetbal 2002 bezocht. Guus Hiddink wordt daar nog altijd geëerd met een fotogalerij.

In 2007 werd deelgenomen aan het *Speech and Arts Festival* in Lefkas, Griekenland. Het was een heel warme week. In de buurt van Athene en op de Peloponnesos woedden grote bosbranden, waar-

Optreden op het Lafesta Folklorefestival in Ilsan in 2004, met een fraaie buiging na de Brabants Leven-serie.

Na de uitnodiging en de deelname volgt een dankbare brief van de burgemeester van Lefkas. Vooral het feit dat Oriënt de moeite had genomen ook een plaatselijke dans uit te voeren werd erg gewaardeerd.

bij doden vielen. Aan het einde van het festival, op een dag van nationale rouw, werd een voorstelling afgelast, en de vlaggen bleven daarna halfstok hangen.

In 2008 werd opnieuw Hoogstraten in België bezocht, een jaar later volgde een uitnodiging voor één dag, voor een parade in Forest sur Marque bij Lille, Frankrijk. Het thema was Oost-Europa, en Oriënt liep en danste mee in Roemeens kostuum, ongebruikelijk buiten Nederland.

Later in 2009 werd deelgenomen aan het 21e Internationale Bosra-festival in Syrië, op uitnodiging van het Syrische Ministerie van Cultuur. In augustus toerde Oriënt per bus door Syrië en deed verschillende plaatsen aan. Alweer erg warm overdag! De voorstellingen waren dan ook 's avonds.

Niet alleen in Bosra maar ook in alle andere plaatsen was er een zeer enthousiast publiek dat graag aan de publieksdansen meedeed.

Het eerste optreden in het oude Romeinse theater van Bosra was heel indrukwekkend: een antieke stenen tribune met vijftienduizend zitplaatsen op de in het rond gebouwde trappen, met in het midden een gigantisch podium, en een uitstekende akoestiek. Het omkleden gebeurde in de nauwe gangen achter de Bühne. Bij aanvang van de voorstellingen en bij alle hoogtepunten liet het publiek laaiend enthousiast van zich horen, het applaus en gefluit overstemde af en toe de muziek.

Het programma van het dansfestival Tartous, een van de plaatsen die in Syrië werden bezocht.

قريّة المنارة السياحية الشاطئ الملكي

في إطار
مهرجان بصرى الدولي الحادي والعشرين
والمقام برعاية السيد رئيس مجلس الوزراء
تتشرّف محافظة طرطوس بدعوتكم لحضور الملتاح
وذلك بالتّعاون مع

قريّة المنارة السياحية بطرطوس

الساعة الثامنة والنصف مساءً وفق الجدول التالي

السبت 2009 / 8 / 8	فلسطين - روسيا
الأحد 2009 / 8 / 9	روسيا - إسبانيا
الاثنين 2009 / 8 / 10	بلغاريا - جورجيا
الثلاثاء 2009 / 8 / 11	اليونان - الهند
الخميس 2009 / 8 / 13	إيطاليا
الجمعة 2009 / 8 / 14	فرنسا - هولندا

043 2025
للحجز والتاسفطام

الفرق الاستعراضية العالمية

Op uitnodiging van de Leuvense Volkskunstgroep Reuzegom, die met Oriënt ook in Syrië was, werd in 2010 deelgenomen aan de 36e Paasfeesten in Leuven, België. Het werd een gezellig maar koud weekend, met veel optredens. Op Paaszaterdag werd er door alle deelnemers op het plein voor

het mooie historische stadhuis gedanst, waarna de paastraditie Paaseierworp plaatsvond. Daarbij gooien de burgermeester, zijn schepenen en hun dames grote hoeveelheden (circa negentig kilo) paaseitjes naar de kinderen op het plein. Een dag later was iedere deelnemende groep in de kerk aanwezig. Voor de mis werd het Paaslam op een draagbaar, door dansers van elke groep, naar binnen gedragen om gezegend te worden.

Met Pinksteren 2013 was Oriënt alweer in België, ditmaal in Wilrijk bij Antwerpen op het zogeheten Vriendschapsfestival. Zaterdag

Uitvoering van de dans
Brabants Leven in Leuven
op het festival in 2010.

werd er een parade gehouden door de stad, en 's avonds was er het Sinksenbal (Sinksen = Pinksteren). Op zondagmorgen werd er een kerkdienst bijgewoond en in de middag was er weer een voorstelling.

Een bijzondere reis maakte Oriënt in de zomer van 2013, en wel naar de Verenigde Staten. Daar werd deelgenomen aan het *Springville World Folkfest* in Springville, een van de grootste festivals in Amerika, en aan het 25e *Bountiful/Davis Summerfest* in Bountiful. Beide plaatsen liggen in de buurt van Salt Lake City in de staat Utah. Oriënt was geselecteerd uit zevenennegentig aanmeldingen wereldwijd en deed met negen andere groepen van buiten de USA mee. De groep verbleef bij verschillende gastgezinnen en maakte

Optreden op het Springville
World Folkfest in Utah in
2013.

In de festivalkrant van het Springville Folkfest werd nog eens goed uitgelegd wat dat Nederland nu eigenlijk is en leer je ook wat over Culemborg en Oriënt.

NETHERLANDS

Orient Culemborg

FACTS AT A GLANCE

Population:
16.8 million

Area: Slightly less than twice the size of New Jersey

Climate: Temperate, marine, cool summers and mild winters

Terrain: Mostly coastal lowland and reclaimed land; some hills in the southeast

Government type: Constitutional monarchy

National holiday: Queen's Day, April 30

The folk dance group Orient Culemborg was established in the city of Culemborg in 1972. Culemborg is a town in a region called Betuwe that is well known for its fruit and its beautiful river landscape. Oriënt Culemborg performs all over the Netherlands and also in other European countries. Its approximately 40 members participate on a volunteer basis purely out of a love for the folk dance of their country.

As a certified dance instructor and choreographer, Petra van Koelen has been very important for Oriënt for more than 25 years. Together with her husband, Petra created and taught the choreographies that will be shown by Oriënt. These dances have proven to be very successful when performed at festivals and shows. Oriënt Culemborg has performed throughout the world, including festivals in Poland, France, China, Korea, Greece and Syria.

The colorful costumes of Oriënt Culemborg are handmade based on traditional folk costumes. The group is accompanied at festivals by the folk band Vranje. This results in a harmonic interaction between dancers and musicians, making the performances even more dynamic.

8

zo de Amerikaanse stijl van leven mee: mensen uit diverse maatschappelijke klassen boden hun gastvrijheid aan binnen de voornamelijk Mormoonse gemeenschap. Het was wel even wennen aan de levensstijl: geen koffie, geen thee, geen alcohol, maar van alle andere dingen was er wél heel veel.

Overdag namen de gastgezinnen de groep mee om van alles uit de omgeving te laten zien. De Oriënt-leden zorgden ook altijd voor iets leuks voor de gastgezinnen. Zo waren er typisch Nederlandse producten meegenomen, zoals stroopwafels, hagelslag, drop, Edammerkaas, aangevuld met souvenir-tjes en foldermateriaal van Culemborg en Oriënt. Bij een festival kregen de deelnemende groepen vaak een kraampje aangeboden om spullen te laten zien en te verkopen. Zo werd het publiek geïnformeerd, en het was natuurlijk ook een middel om de eigen kas een beetje te spekken. Alhoewel het niet erg veel opleverde, ontstonden er wel vaak leuke contacten.

Naast alle buitenlandse groepen en de reguliere Amerikaanse groepen deed er op het festival in Utah in 2013 één *Native American* groep mee, in kleurige kostuums met veren en opzweepende muziek.

Na deze mooie reis heeft Oriënt geen grote buitenlandse festivals meer bezocht, maar is nu, na de pauze van de coronatijd, wel weer druk met optredens in de eigen regio en voor buitenlandse toeristen.

In Bountiful kwam er een dame uit het publiek met een oud Volendammer dameskostuum om te vragen hoe dit nu gedragen moest worden. Het was een erfstuk van de familie, meegebracht door haar opa die in 1940 naar Utah was geëmigreerd.

Koninginnedag 1991

Oriënt heeft van Koninginnedag 1991 unieke foto's in haar archief, gemaakt door de eigen fotograaf Frits Couwenberg. Yvonne Hoogland van Oriënt danst hier met toenmalig kroonprins Willem Alexander.

Een optreden waarmee Oriënt landelijke bekendheid kreeg, was dat op Koninginnedag 1991 in Culemborg, toen de koninklijke familie Buren en Culemborg bezocht. Over de dag verspreid verzorgde Oriënt optredens. Samen met toneelgroep De Cule, Koninklijke Harmonie Pieter Aafjes, en beiaardier Peter van Bremen werd er een afwisselend programma gebracht voor het publiek en natuurlijk voor het koninklijk gezelschap.

Riekie Vos vertelt: *“Toen de koningin en haar gevolg gearriveerd waren trok danseres Yvonne Hoogland, uitgedaagd door een cameraman, de stoute schoenen aan en wist kroon-*

prins Willem-Alexander over te halen om mee te dansen. Even later slaagde ikzelf erin om Pieter van Vollenhoven mee te nemen naar het podium. Alhoewel van te voren afgesproken, maar nooit gedacht dat het echt zou lukken... dansten beiden onder grote hilariteit van het publiek mee. Het werd een dolle boel. De danslijnen verdwenen enigszins want ook alle persfotografen en een cameraman klommen op het podium. Het leverde mooie beelden op voor de televisie-journaals van die dag en mooie plaatjes in de dagbladen de volgende ochtend.”

De Blauwe Lappen

Terug naar 2018! Daar werd op Open Monumentendag de dans De Blauwe Lappen opgevoerd op het grote dansfestijn ter gelegenheid van 700 jaar Culemborgse stadsrechten. De dans was speciaal voor deze dag gemaakt. Hoe kwam deze speciale voorstelling tot stand?

Nadat het thema, de Blauwlappenopstand van 1650, was vastgesteld, moest er geschikte muziek gevonden worden om de dans op te maken. De keuze viel, enigszins toepasselijk, op het lied *Culemborg Dat Klopt* dat Bas Verberk, een docent op Lek en Linge, speciaal voor Culemborg 700 had gecomponeerd. Het orkest Vranje arrangeerde het lied en breidde het uit: er werd een deel in de muziek tussengevoegd om de 'opstand' gestalte te geven en er kwam een gedeeltelijk nieuwe tekst om het verhaal duidelijk te maken – dit alles met toestemming van de componist. Dansleidster Petra van Koelen maakte samen met haar echtgenoot Hein een choreografie van circa vier minuten.

Inmiddels was gestart met het vergaren van zoveel mogelijk informatie over het historische verhaal van de opstand van de Blauwlappen en de kleding uit de tijd rond 1650. Er was weinig bekend over de dracht hier ter stede, en er werd inspiratie gezocht in

Op 8 september 2018 werd de dans uitgevoerd in de Grote of Barbarakerk, met de burgemeesters van Culemborg en Hoogstraten in het publiek.

afbeeldingen op schilderijen uit die tijd, bijvoorbeeld *Het Melkmeisje* van Vermeer dat zelf ook een blauwe schort draagt! Op grond van deze beelden werden bruikbare naaipatronen besteld en werden de benodigde stof en accessoires voor de kostuums ingekocht.

De kostuums werden vervolgens door de dansers en andere vrijwilligers samengesteld. De blauwe schorten die bij het kostuum gedragen werden, kreeg Oriënt van de organisatie van Open Monumentendag met het logo van Culemborg 700 erop gedrukt! Er moest bij de dans ook met stenen gegooid worden en daarvoor werd een leuke oplossing gevonden. De breiclub van het Zorgcentrum Beatrix heeft mooie bakstenen en tomaten gehaakt en gebreid.

Op extra repetitie-avonden werd De Blauwe Lappen samen met het orkest ingestudeerd. Op de dag zelf werd de choreografie een aantal keren uitgevoerd. Met deze optredens wilde Oriënt op een aansprekende manier de gezamenlijke Culemborgse geschiedenis in beeld brengen en daardoor een gevoel van verbinding teweegbrengen.

De choreografie De Blauwe Lappen staat nog steeds op het repertoire, zodat Oriënt de stad Culemborg ook na Open Monumentendag 2018 op de kaart kan blijven zetten.

Geraadpleegde bronnen

Klazien Brummel *Holland danst!*, Walburg Pers Zutphen, 2004
Digitaal krantenarchief van het Regionaal Archief Rivierenland
in Tiel
<https://www.volksdanside.nl> , website van Volksdansgroep IdÉ,
Internationaal dansen in Elst, Gelderland
<https://www.oorlogsbronnen.nl>

Over de auteurs

Deze Voetnoot is voorbereid en geschreven door leden, oud-leden en verdere betrokkenen van en bij Volksdansvereniging Oriënt in Culemborg.

Aan deze Voetnoot werkten mee: Huub Bosch, Marina Braaksma-Sies, Lisette Couwenberg-Vandersteen, Eva Dugger, Anne Marie Eckhardt, Gerda Jägers, Petra van Koelen-Heijmen, Elsche Korf, Annelieke van Raalte-Peeters, Mijco Rijnveld en Riekie Vos.

Bij de informatieverzameling en de redactie hebben geholpen: Nicolette van Dam-Van der Veer, Els Horsman, Elly Lommers, Jolanda de Reuver, Emile Spithoven en Mirian Versloot.

Volksdansgroep Oriënt dankt alle genoemde personen, en ook het Genootschap A.W.K. Voet van Oudheusden voor het mogelijk maken van deze publicatie.

Illustraties

Voor zover niet anders vermeld, zijn de foto's gemaakt door Frits Couwenberg.

Volksdansvereniging Oriënt

Contactpersoon

Lisette Couwenberg

Telefoon: 0345-518439

info@volksdans-culemborg.nl

<https://volksdansculemborg.nl>

Danslocatie

Dansstudio Sport Balans

Havendijk 10

4104 AB Culemborg

Maandagavonden 20.00-22.45 uur

COLOFON

Culemborgse Voetnoten, nummer 75, mei 2023

ISSN: 0929-1334

Een uitgave van het Genootschap A.W.K. Voet van Oudheusden,
opgericht 14 oktober 1937.
www.voetvanoudheusden.nl

Redactie

Michiel Bugter

Yvonne Jakobs

Margreet de Nie-Sarink

Redactieadres

Michiel Bugter

Spoorstraat 34, 4101 XK Culemborg

E-mail: redactie@voetvanoudheusden.nl

De redactie heeft ernaar gestreefd de auteursrechten van het beeldmateriaal in deze Voetnoot te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de redactie wenden.

Vormgeving en grafische productie

Studio Bassa, Culemborg

Secretariaat Genootschap

Arjan van Heiningen

Appelboom 11, 4101 VE Culemborg

E-mail: secretaris@voetvanoudheusden.nl

Bankrekening

NL90 INGB 0005 023 582

t.n.v. Genootschap A.W.K. Voet van Oudheusden.

Lidmaatschap

Lid worden van Voet?

Mail ledenadministratie@voetvanoudheusden.nl

De contributie bedraagt € 19,- per jaar.

Een extra bijdrage stelt het bestuur bijzonder op prijs.

Voet is een culturele ANBI.

Volksdansgroep Oriënt uit Culemborg vierde in 2022 haar 50-jarig bestaan. In deze rijk geïllustreerde Voetnoot lees je over de geschiedenis van het volksdansen in Nederland en over de opkomst van deze dansvorm in Culemborg. Waar en waarom begon de liefde voor volksdansen die uitmondde in de oprichting van een zeer actieve volksdansgroep? In de loop der jaren heeft Oriënt bewezen dat een groep enthousiaste liefhebbers in staat is om op lokale, nationale én internationale podia het publiek te vermaken met originele choreografieën, uitgevoerd in authentieke kostuums.

Met deze Voetnoot hoopt het Genootschap A.W.K. Voet van Oudheusden een bijdrage te leveren aan het vastleggen van een uniek onderdeel van het Culemborgs cultureel verleden.